

KÜLÖNFÉLEK.

Felhívás a székelykereszturi iskola érdekében. Az Egyh. Képv. Tanács a székelykereszturi gymnasiumban felállítandó új tanári állomás érdekében a következő felhívást bocsátotta ki, melyet minden afiainak a legmelegebben ajánlunk figyelmébe. — „Kedves afiai az Urban! Vallás- és közoktatási Minister Ó Nagyméltósága kereszturi gymnasiumunk fennállását nem találván államilag fontosnak, kinyilatkoztatta, hogy az állam részéről segélyben nem részelteti; hanem a könnyebb fenntarthatásért az osztályok számának apasztását ajánlotta; sőt 15,180—1886. számú leiratával második megintésben részeltette, kiválóan azért, mert a törvényben meghatározott tanári létszám nincs meg. Ez által azon gymnasiumunk fennállása kérdéssé vált.

Legutóbb tartott Zsinati főtanácsunk irt gymnasiumunknak nem csak megszűnését, de még reductióját is érzékeny csapásnak tartván: elhatározta, hogy e gymnasiumot minden módon fenntartja. Ezért ahoz okleveles tanár Péterfi Jajos afia személyében még egy tanárt választat, évi egész javadalmát 700 frt nagyon szerény, mondhatni szegényes összegben állítván meg.

Az új tanári állomás szerény fizetésének fedezésére az égető szükség érzetében zsinati főtanácsunk több oly alap jövedelmét fordította, melyeknek sajátlag más rendeltetésök van, s mégis a fizetés egy része ma is fedezetlen. Ennek fedezését, valamint ez állomás örökre való biztosítását mindnyájunk áldozatkészségére bizta, azon hitben, hogy miként a fának ágai nagy viharban egyfelé hajolva egymást megvédik: úgy mi is e nagyfontosságú iskolánkat fenyegető veszélyben közös ügyeink iránt bennünk élő vonzalmunknál és hitünknel fogva, Istentől adott, vagy saját szorgalmunk által teremtett módunkhoz képest mindnyájan ez iskolánk felé fordulva, annak örök időkre való fennállását biztosítjuk.

A Zsinati Főtanács E. K. Tanácsunkat bizván meg a szükséges teendők elintézésével, bizalommal hívjuk fel czimed, hogy a mostan a tanári fizetés fedezésére fordított összegeknek rendeltetésökre leendő terelése, az új tanári állomás jelenleg megállított csekély, de a körülmények

szerint emelni kellett javadalma biztosítása végett, irt keressturi iskolánk érdekében becses részvételével Zsinati Főtanácsunk célját elősegíteni sziveskedjék. A résztvevés akár öt-tíz évig évenként bizonyos összegnek adása; akár alapítvány tétele által történhetik; a mellékelt igérvényi vagy kötelezvényi minták szerént; miként ezt a Zsinati Főtanács színén több Egyh. tanácsos afia már kezdeményezte.

Szükséges tájékozhatás okáért kérjük Czimed, sziveskedjék a mellékeik ivék valamelyikét bétöltve, esetleg készpénzben teendő alapítványát közpénztárnok Benczédi Gergely afiához mielőbb beküldeni.

Az Unitáriusok E. K. Tanácsának, Kolozsvárt, 1887-ben october 9-én tartott üléséből.

Ferencz József,
unitárius püspök.

Kovácsi Antal,
közig. jegyző.

A kolozsvári unitárius főtanoda kibővítése. Főtanodánk bővítése elodázhatatlanná válván, az E. Főtanács 1885-ben meghatározta, hogy a szomszéd telek, mely püspöki és tanári szállásul szolgált, csatoltassék a főtanodához. Ez azonban pénzügyi okokból csak f. évi nov. 3-án teljesülhetett, miután a lakók october 1-én kiköltöztek, a szükséges változtatások és felszerelések nov. 3-ig megtétettek. A csatolás f. évi november hó 3-án d. u. 4 órakor ment végbe. Jelen volt¹ Ferencz József, püspök, Kóváry László, isk. felügyelő gondnok, a tanácskar s számos egyházi tanácsos. Az ifjusági dalárda éneke után, Benczédi Gergely közpénztárnok, mint az E. K. Tanács kiküldöttje beszélt s a telket átadta az igazgatóság gondozásába. Erre Kovács János igazg. válaszolt, kifejezván azt az örömet, mely mindnyájok keblét eltölti a fellett, hogy az iskola megnagyobbítása végre sikerült. Az innepélyt az ifjuság éneke zárta be. E kibővítéssel az intézet öt tantermet s tágas udvart nyert; azonkívül a különböző nyomtatványok számára egy helyiséget s az ifjusági olvasó-egylet könyvtára s olvasó terme is itt van.

A „Protestans Közlöny“ f. évi 46. számának „Különfélék“ rovatában az unitáriusok összesen és egyenként megkapják a magukét. Először azért, mert a mezőberényi ev. ref. egyház hivei közül, — a mint ezt a „Debreczeni Prot. Lap“ után írja — legközelebb tiz előkelő gazdag család jelentette bé az unitáriusokhoz való átállási szándékát. Másfelől azért, mert a lapok még az unitáriusokról is megemlékeznek s ezeknek folyóiratukról, népszerű füzetekről, felolvasásaikról s a Dávid F.-egylet működéséről tudomást vesznek.

A mi az elsőt illeti, valóban köszönettel tartozunk a Prot. Közlönynek, hogy a „Debreczeni Prot. Lap“ értesítését kiemelte, mert bizony mi semmit se tudtunk a mezőberényi átállásokról. S nem tagadjuk, hogy

e hir még nem is érintett kellemetlenül, mert végre is vallásunk terjedése nekünk is épp oly jól esik, mint más egyházaknak. Avagy a ref. egyház tiltakoznék-e az ellen, ha egész Magyarország Kálvint követővé lenne? Hány átállani szándékozót utasított vissza a Prot. Közlöny t. szerkesztője, mint pap akár katolikust, akár unitáriust, a kik a reformatus vallásban vélték feltalálni lelki nyugalmukat? Hiszen épp itt Kolozsvárt főleg a földmives osztály, mely egykor számos unitárius családot számlált, ma egy-kettőnek kivételével mind reformatus. S még nem is átállás, hanem csak ugy szép simán keresztelés, konfirmálás, esketés útján vitték át a maguk egyházukba. S lám, ha hozzánk 10, mond tiz család széles Magyarországon áttér, ezzel mi a ref. egyház erkölcsi rendjét megzavarjuk. Igaz ugyan, hogy a Prot. Közlöny e vádját az átállás indokaira látszik alapítani, mintha az átállókát pusztán anyagi érdek, az egyházi adótól való menekvés vezetné egyházunkba. A mellett, hogy a sziveket és veséket vizsgálni egyedül Istennek adatott, előttünk mindenestre különösnek tetszik, hogy éppen előkelő gazdag családok, mint a milyeneknek a mezőberényi átállani szándékozók iratnak, tisztán anyagi érdekből vezetnének e lépésre. Mi ennél nemesebb indokot is tudunk magunknak képzelni. Mert az irás szerint a szél, a hova akar, oda fú, és nem ^{szél} ^{szél} sem azt honnan jó, sem azt hová megy. Arról biztosít-hafjuk a Prot. Közlönyt, hogy lélekvasárlással soha se foglalkoztunk, erre módunk sincs. Hisz maga gúnyolódik szegénységünkkel, felhozván, hogy Amerikából Péter-filléreket fogadunk el. Átalában úgy látszik, hogy a Prot. Közlönynek a prot. egyházak közötti testvér-szeretetről nagyon különös fogalma van, ha azt hiszi, hogy ő gúnyjaival, lenéző és megvető módorával a testvéri szeretetet ápolni fogja.

És ezzel a második feljajdulását, mely szerint zokon veszi, hogy a lapok az unitáriusok irodalmi működését is figyelemmel kísérik, bátran szó nélkül is hagyhatnók. De hogy ne láttassunk hálátlanoknak e kitüntetésért, melylyel néhányunkat s Brassai Sámuel ősz tudósunkat elhalmozni sziveskedett, kész örömet elismerjük, hogy a pápa jubileumán, a német trónörökös betegségén és a Dávid Ferencz-egylet működésén kívül, melyek a Prot. Közlöny szerint ma a világot mindenek felett foglalkoztatják, még van egy dolog, melylyel a lapokban még sürübben találkozunk, mint ezekkel. Nincs a ref. egyháznak egy mozzanata sem, elkezdve a templomszentelésektől a banquetteken elhangzott pohárköszöntőig, melyeket főleg a helyi lapok per longum et latum ne registrálnának. S mi ezeket minden keserűség és irigység nélkül elolvassuk. Nem háborodunk fel miattok, mint a Prot. Közlöny a Brassai Sámuel s mások felolvasásainak a lapok által közlése és ismertetése

miatt. Mi úgy hisszük, hogy a lapok ezzel csak elhivatásukat teljesítik s köszönettel adózunk nekik azért, hogy ócsárlásunkban nem fognak kezét a Prot. Közlönynek.

— Dr. Brassai befolyása Erkelre. „Hogyan lett Erkel magyar zenész?” e cím alatt a „Győri Hírlap” 90. számában ezeket írja: „A kik személyesen ismerik Erkelt, bizonyára tudják, hogy az öreg ur nagyon csendes, szótalan ember. Órákig elül mozdulatlanul, s látszik arcán, hogy gondolatai folyton foglalkoznak valamivel. Nagyon ritkán lehet őt beszédes kedvében találni; de ilyenkor aztán olyan érdekes dolgokat beszél a multból, hogy örömmel hallgathatja őt a magyar zenészet minden barátja, sőt még a laikus is.

Néhány ilyen pillantást iestem én el, s a sok apróság közül alkalmasnak találok most egyet-mást közölni.

„Midőn Pozsonyban elvégeztem a középiskoláimat, — beszélé az ősz Erkel — egy alföldi paraszt kocsján mentem haza szülőimhez.

Volt nekünk otthon egy furfangos eszű mindenesünk, a Kútréfái miatt nagyon szerettünk, s esténként mesét mondattunk vele a szonnyában.

Egy este csak magam voltam vele. Ott ült a tűz mellett. Kurta-száru pipája agyarái között lógott, s ő maga álmosan bóbiskolt.

A mint így lógatja ott a fejét, egyszer csak elkezd a fogai közül dúdolni, egy egyszerű régi magyar nótát.

A dal oly bús volt, annyi érzés, annyi költészet volt benne, hogy én mocczanás nélkül, a legnagyobb meglepetéssel hallgattam.

Mindenesünk behunyt szemekkel dudolt tovább. Minden kis szak után hosszú szünetet tartott. Csodálkozva vettem észre, hogy e szünet nem zavarja a dal egységét, sőt rendkívül jellemző a magyar dal természetére nézve. Olyan volt, mint a költészetben a mostani balladák: a hézagokat a képzelemnek kell kiegészíteni.

Ez az est, ennek az egyszerű paraszt mindenesnek a dala, fordulópontot képezett életemben.

Egész éjjel nem tudtam az izgatottságtól aludni.

Éreznem kellett, hogy van magyar zene és hogy ez nagyon is nemzeties sajátsággal bír; gyönyörű szép, csak művelni kellene. Csodálkoztam, hogy ezt eddig nem vettem észre; csodálkoztam azon is, hogy a magyarnak nincs nemzeti zeneirodalma.

Néhány nap mulva Kolozsvárra utaztam, a hol az öreg Brassai bácsinak elmondtam tapasztalatomat és véleményemet; aztán eljátszottam neki a dalt, melyet ő is csodálkozva hallgatott; aztán buzdított,

kért, hogy írjak magyar zeneművet, s én irtam egy magyar ábrándot, a melyet kinyomattunk, s a mely ezer és ezer példányban járta be a hazát.

Egyszer azt mondja Brassai: „Öcsém, öltözzél fel és gyere velem!”

— Hová? — kérdezém.

— Pestre.

— De minek menjek én Pestre?

— Ne kérdezd, majd megtudod.

Ismertem a természetét, hogy nem jó vele ellenkezni, miért is hamarosan átöltöztem, aztán felültem melléje a kocsira.

Másnap este 7 órakor értünk Pestre.

Brassai alig engedte leverni ruhámról az uti port, karon fogott és vitt magával sietve.

A rodoutba mentünk.

Egyszer csak egy fényes terem emelvényén találom magamat, előtttem toogernyi fej és egy zongora.

Brassai rám kiáltott, hogy játszam el a magyar ábrándomat.

És én játszottam. A közönség zúgott és tapsolt. Brassai megölelt és büszkélkedett.

A darabot el kellett játszanom újra.

Ez az est volt bemutatója a magyar zenének.“

A Channing műveiből Smith kisasszony egy példányt Victoria angol királynénak megküldvén, ez azt a legszivesebben elfogadta. A kisasszony újabban az olasz királynét is megajándékozta mind a Channing, mind a Martineau műveiből egy-egy példánnyal s az olasz királyné szintén meleg köszönetet mondott udvarhölgye által irt levélben Smith kisasszonynak a becses művekért.

Dr. Teutsch püspök jubileuma. Az erdélyrészi ág. hitvallásuak tudós főpapjuk születésének 70-dik évfordulóját Nagy-Szebenben ünnepélylyel ülték meg.

P. Horváth Borbára keresztényi áldozatkészségének és finom lelkületének ismét szép jelét adta. Korondi ekkleziánknak karácsoni meglepetésül egy diszes urasztali pohártakarót küldött.

Belső emberek változása. H a t h á z i József Derzsből Deésfalvára és innen Sándor Gergely Derzsbé ment át lelkésznek. — Hévizre Osváth Gábor székelly-keseszturi isk. főnök választatott meg papnak. — Bodosra Baló Lajos kőrispataki mester.

A vallásos érületről. (Francziából.) A halhatatlanság velünk született vágya, a remény ezer álma, mely az emberek legnagyobb ré-

szét egy jövő sors iránti számításra bírja; a félelem és azon kellemetlen érzés, mely a lelkiismeret furdalásaitól meglepett lelket gyötri; azon különbözősége ama kettős természetnek, melyek egyike ösztöneink- és tet-teinknél fogva a többi lelkes állatokhoz tesz hasonlóvá, másik, a mi egyedül az ember tulajdona, eszméinket a boldogság, értelmiségünket a végtelen tökély felé irányozza; ezen progressiv és határtalan tökélyre való magasztos tehetség, melynek segélyével az ember képzelő ereje téren és időn fölül emelkedik s egy magasb lét eszméjének és attributu-mainak gondolatát magában megfogamztatja; azon irány, hogy az aggkor gyöngeségei és a betegség fájdalmai erkölcsi természetünkre javítólag hatnak; az az összhangtalanság, a mi erkölcsi ítéleteink és az emberi cse-lekedetek közt léteznek; végre a jövő életnek azon hite, a mely az er-kölcsi világban levő rendetlenségek kulcsát kezünkbe adja, mely nélkül az élet legkézzelfoghatóbb tüneményei is megmagyarázhatlanok lennének s ama következetlenség, mely szerint föl kellene tennünk, hogy az er-kölcsi törvényeknek nincsen egymással szorosb összeköttetése, holott mindazon tettek, melyek a látható világot alkotják, egymással való ösz-szeköttetésük által hirdetik, hogy ők alkatrészei egy nagy rendszernek, mely átöleli az egész természeti világot... Ime a valószínűségek azon egybeköttetése, mely napjaink leghiresebb bölcsészeit a lélek halhatat-lanságának eszméje elfogadására hajlandókká tette.

Igy tehát a tudomány, a midőn számüzi a babonás hitet, mely lealacsonyítja az embert, már eleve sem volt képes elzárkózni azon ér-zelem elől, melyet egyszer elfogadott; azután nyugodtan és bölcsesség-gel elemezte erkölcsi természetünket, felfödözte abban azon vallásos ér-zület erkölcsi csiráját, mely némelyeknél azon szükségérzetben nyilatko-zik, hogy tiszteletét külsőleg bizonyítsa be, a másiknál gyakran tudtán kívül inával, elmélkedéssel és rejtett könnyekkel táplálkozik. Nem kell magunkat megcsalnunk: ez nem a régidoctrináknak tett engedmények maradványa, a mit annyi nagy dolog lerombolása után a bölcsелеm ha-gyott fenn a vallásos érzelem számára.

Ez érzület, mely az emberi természettel egészen azonos, társul minden cultussal, kiszabadította magát lassankint a romokból.

(Itt a kézirat megszakad.)

A—a.

— Egy persa minister a dogmáról. Malcom Kahn persa minis-ter, ki jelenleg az angol udvarnál van, érdekes nyilatkozatot tett egy magas állásu lelkész előtt a dogmáról, melyet ez annak beleegyezésével a „Pall Mall Gazette”-ben közölt, s a melyet a „Christian Life” után főbb vonásokban közölni mi is érdekesnek tartunk:

„A mi ázsiai népünk állapota“ — mondá a felvilágosult és bölcselkedő persa miniszter — „tekintettel számos babonáira, szüntelen nyomja lelkemet s gyakran felteszem magamnak a kérdést, hogy mi az oka annak, hogy az önök missioi közöttünk oly kevés sikert mutathatnak fel? Ennek az önök dogmái szolgálnak akadályul, a melyekkel a mohamedánokat, khinaiakat és hindukat soha megtéríteni nem fogják. Önök nagy és bölcs embereket küldenek hozzánk, de az a jó, a mit tehetnének, dogmaik által elvesztik hatásukat. Nem ezekre, hanem az önök jótékonyására, igazságszolgáltatására, tudományára, vasutakra, távírdákra és iparukra van nekünk szükségünk. Önök azonban dogmaikat akarják reánk erőszakolni: a szentháromságot, a mely a mi szemünk előtt nem egyéb polytheismusnál, a Krisztusistenségét, a mi előttünk nem külön a mi bálványimádásunknál; az örök büntetést, a mi önök között is a felvilágosultabbak szemei előtt már egy lealázó és babonás hit, ezekért s más ezekhez hasonló dogmákért, a melyekkel a keresztény vallás társtitva van, nincs az önök törekvéseinek kellő sikere. Sokszor hallottam az önök szabadelvü kereszténységéről. Hát kik ennek a fejei és vezérei? Miért nem szervezik ezek a szabadelvü kereszténységet? Szervezzék hát önök a szabadelvü kereszténységet s ennek apostolait küldjék Ázsiába, ha magasabb miveltségre akarják juttatni a mi népünket.“

Gyászhirek. Ö z v. G y e r g y a i F e r e n c z n é, sz. Bartha Zsuzsanna f. évi nov. 7-én életének 83-ik, özvegségének 43-ik évében jobblétre szenderült. Egyike volt a legtiszteletreméltóbb és kiválóbb nőknek. Mint egy nagy családnak a feje és mint az egyháznak is jól tevője feledhetlen emléket hagyott maga után. Kolozsvári eklkléziánkban 1000 frt kepe váltsági összeggel, a vallásközönségnél meg a tanári nyugdíjra adott 500 frt alapítvánnyal örökitette meg nevét. Gyermekei: B o r b á r a, özv. Árkosi Lajosné, K l á r a, özv. Sándor Istvánné, R ó z a, özv. Fejér Mártonné; A n n a, főt. Ferencz József püspök ur neje, a kik maguk is mint az egyház jóltevői ismeretesek, siratják halálát első sorban. A részvét temetésénél általános volt. A magas életkort ért s családi és társadalmi erényekben kiváló nő felett tartott imát fennebb közeljük. — K á l i N a g y D é n e s nagybirtokos, marosköri unitárius egyh. gondnok f. évi dec. 10-én hirtelen elhalálozott Marosvásárhelyt. Megyei életben tevékeny szerepet játszott. — L ő r i n c z i G e r g e l y fiathalvi pap, ki az 1848—49-iki szabadságharcot mint huszár szolgálta végig, közelebből meghalt. Mint pap is egyike volt a jobbaknak. — S á r d i J ó z s e f, a kolozsvári eklklézia érdemes kántortanítója, élete 66-ik, boldog házassága 26-ik és tanítósa 40-ik évében f. évi dec. 18-án hosszas szenvedés után elhunyt. Egy derék, jellemes ember szállt benne

szirba, a kinek életéről egyik közelebbi füzetünkben még meg fogunk emlékezni.

— Hibaigazítás. Jelen évfolyamunk 161. l. 31. sorban „Gleichenberg“ helyett olvasd Gräfenberg.

Olvasóinkhoz. Midőn a lefolyt évben tanusított pártfogásukért köszönetet mondunk, egyszersmind tisztelettel kérjük azt a jövőre is. A lapoknak az az önkéntes méltányló elismerése, melylyel a Keresztény Magvetőnek irodalmi értéket tulajdonítanak, csak arra buzdít, hogy ez elismerést még inkább kiérdemeljük, s olvasóink igényeit úgy a tartalom, mint a terjedelem tekintetében kielégítsük. Ez évben 4 ivvel adtunk többet a rendesnél, s egyik buzgó pártfogónk áldozatkészségéből közöltük Kelemen Benő arczképét. Olvasóink pártolásától függ, hogy a jövőben még inkább növeljük az ivek számát. Kérjük a díjak pontos beküldését, s a lehetőleg január végeig.

Fogadják legjobb kívánatainkat a beállott új esztendőre!

A szerkesztőség postja.

Összes munkatársainknak meleg köszönetet mondunk szives támogatásukért, melyet nagyra becsülünk s melyet tisztelettel kérünk ezutánra is.

Gróf Kuún Géza urnak, Maros-Németi. „Az összehasonlító mythológiá“-ról irt igen becses cikkét jövő évi 1-ső füzetünkben lesz szerencsénk közreadni.

ARANYKÖNYV.

Kovács Dénes bágyoni nagybirtokos, ki ez évben folyóiratunk számára a pártolói díjat a maga részéről 100 ft. befizetésével állandósította, újabban egy nagyobb alapítvánnyal mutatta ki áldozatkészségét. Ugyanis a kolozsvári főtanodánk részére 1000 frtot adott a következő alapító levél mellett.

ALAPÍTÓ LEVÉL.

Folyó 1887-ik évben elhalt kedves keresztfiának — Kovács Árpádnak — az emlékére 1000 azaz Egeezer frt alapítványt teszek 1887. deczember 1-től kamatozó 5% magyar járadék kölcsön kötvényben, az alább irt módon:

1-ör. Az unitárius vallásközönség pénztárába beadott 1000 frt állampapír kamatjának felét 1888. szept. 1-től kezdődőleg kapja az unitáriusok kolozsvári főtanodájánál egy szegényebb sorsu, szorgalmas és erkölcsös magaviseletű tanuló havi részletekben az igazgatóság belátása szerint.

2-or. A kamat másik részét 1900-ig vagyis tizenkét évig — élvezzék az elhunytak testvérei karácsoni ajándéku, — tehát anyalfában.

A kitett időn túl pedig fordíttassék a nevezett főtanoda kórháza szükségleteinek, illetve szegényebb tanulók gyógyítási költségeinek a fedezésére.

3-or. Ha idővel az állampapír átváltoztatása szükségessé válna, a hiány vagy költség kiegyenlítése a kamatból történjék, hogy az összeg a maga valóságában maradjon.

Bágyon, 1887. deczember 15-én.

KOVÁCS DÉNES.

A SZÉKELY KERESZTURI GYMNASIUM

5-ik tanári székére tett adakozások:

A sz.-kereszturi gymn. mellett 1887. szeptember 1-től felállított 5-ik tanári székére a D.-Szent-Mártonban tartott zsinaton f. évi szept. 5-én és azóta adakoztak:

I. Közlemény.

I. Tőkét.

a) Kötlevebben.

*Berde Mózsa	500 frt.
Id. Dániel Gábor, főgondnok	200 „
*Ferencz József, püspök	100 „
Dr. Hajós Béla	100 „
Szentkirályi Árpád	100 „
Benczédi Gergely, tanár	50 „
Gyulai László, kolozs. pénzt. ellenőr	50 „
Mikó Imre, kir. törv. bíró	50 „
Sándor János, kereszt. és tanár	50 „
*Péterfi Dénes, kolozsvári lelkész és tanár	25 „
Rend Dénes, adótiszt	20 „
Szél Géza, kereskedő Sz.-Keresztur	20 „
Gyulai Árpád, pénz. titkár	50 „
Jakab Elek	100 „
Benkő Mihály	100 „

*) A csillaggal jegyzettek alapítványaikat befizették.